

הלכות הדרף היומי

מסכת תענית

תוכן

- א. דאמרת מתעניין לשעות והוא שלא טעם כלום עד הערב ... דאימלך אימלוכי1
- ב. כל תענית שלא שקעה עליו חמה לא שמייה תענית2
- ג. כל תענית שלא קיבל עליו מבעוד יום לאו שמייה תענית3
- ד. אימת מקביל ליה ... בתפלת המנחה4
- ה. אוכל ושותה עד שיעלה עמוד השחר ... ישן אינו אוכל6
- ו. לימא הכי למחר אהא לפניך בתענית יחיד ... אין תענית צבור בבבל אלא תשעה באב בלבד7
- ז. לוח אדם תעניתו ופורע ... ולוויף מר וליפרע ... תענית הלום הוא7
- ח. יפה תענית לחלום כאש לנעורת ... ובו ביום ... ואפילו בשבת ... ליתיב תעניתא לתעניתא9
- ט. עברו אלו ולא נענו בית דין גוזרין שלש תעניות אחרות על הצבור11

דף יב.

א. דאמרת מתעניין לשעות והוא שלא טעם כלום עד הערב ... דאימלך אימלוכי

כבר התבאר לעיל דף יא: שמתענה¹ אדם תענית שעות והוא שלא יאכל כל היום. כיצד, היה טרוד בחפציו ומתעסק בערכיו ולא אכל עד הצות או עד ט' שעות, ונמלך² להתענות בשעות שנשארו מן היום, הרי זה מתענה אותם שעות ומתפלל בהם עננו, שהרי קבל עליו התענית קודם שעות התענית³. ויש אומרים שגם בזה צריך שיקבלנו עליו מאתמול בעת תפלת מנחה.

אולם לכו"ע אם קבל עליו מאתמול להתענות עד חצי היום, וכשהגיע לחצי היום נמלך וגמרו, או שקבל עליו להתענות למחר מחצי היום ואילך, ולמחר

¹ שו"ע תקסב י

² מלשון זה משמע לכאורה דאפילו לא הוציא בשפתיו ג"כ סגי ומה שסיים שהרי קבל עליו היינו בלב ואזיל לשיטתיה בס"ו ועיין שם במ"א דדוקא בשקבל עליו אבל אם היה רק בדעתו להתענות לא מיקרי קבלה. מ"ב שם ג

³ דעד כאן לא צריך קבלה מאתמול היינו, בתענית יום שלם, אבל בתענית שעות די שיקבלנו סמוך לאותן שעות שער הציון שם ס"ק מא

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת תענית

נמלך ולא אכל גם בחצי היום ראשון, הרי זה תענית שעות. ומתפלל בהם עננו.

ב. כל תענית שלא שקעה עליו חמה לא שמיה תענית

כל תענית⁴ בין אם היא תענית ציבור בין תענית יחיד וכל שכן ארבע הצומות שקבעו חז"ל⁵ שלא שקעה עליו חמה, כלומר שלא השלימו עד צאת הכוכבים⁶ אינו תענית, ולא יצא ידי חובת תעניתו ואם דעתו לאכול קודם לכן, אינו מתפלל עננו, וכן מנהג הספרדים ואומרו ב'אלוקי נצור' בסוף התפילה⁷. וי"א⁸ שנוהגין להתפלל עננו אף על פי שבשעת קבלה קיבל שלא להשלים עד צאת הכוכבים, וכן דעת מקצת רבותינו⁹ וכן מנהג האשכנזים, ואפילו התענה רק עד מנחה גדולה מתפלל עננו¹⁰. אבל אם אכל קודם מנחה אינו אומר עננו¹¹.

⁴ שו"ע ונו"כ שם א

⁵ דהנה תענית של ט' באב שמפסיקין בו מבעוד יום או תענית צבור שבארץ ישראל המבוארין בסימן תקע"ה סעיף ג, פשיטא דאסור עד צאת הכוכבים ממש, כדאמרינן בפסחים דף נ"ד ע"ב דספק שלהן אסור, אלא אף שארי תעניות דמקילינן בהו לאכול בלילה שלפניהם מדינא דגמרא, משמע דבין השמשות שלהן מותר, מכל מקום מחמירינן להמתין עד צאת הכוכבים, דאין אנו בקיאינן בזמן בין השמשות, שער הציון שם ס"ק א אולם עיין בשפת אמת (תענית בסוגיין ד"ה כל תענית) מאריך בזה עפ"י הראשונים ובסוף דבריו כותב "ובאמת עמא דבר מקילין לאכול בין השמשות ונראה שיש להם על מה לסמוך", וכן בערוך השלחן (סעי' ט') "נלע"ד דהסומך על רבותינו אלה (רמב"ם רש"י ור"ן) להתענות רק עד בין השמשות אין מזניחין אותו", ובשו"ת אנ"מ ח"ד סוס"י ס"ב דבתעניות דרבנן בחז"ל שהשקיעה מתארכת לכתחילה יש להמתין עד 50 דקות אחרי השקיעה ולמי שקשה לו התענית די שימתין עד 41 דקות אחרי השקיעה ומעריב אפשר להתפלל עוד קודם זמן זה כך שיוכל לאכול מיד בהגיע הזמן האמור

⁶ אולם אין צריך להחמיר בשיעור צאת הכוכבים כמו בשבת שצריך עד שיראו ג' כוכבים קטנים ורצופים והוא משום חומרא דשבת וה"ה לענין מוצאי יום טוב. אבל בענינינו סגי בבינונים ואפילו מפוזרים. מ"ב שם ג

⁷ כף החיים ס"ק ח וטוב שידלג צום תעניתנו

⁸ רמ"א שם.

⁹ טעמם דס"ל דמה שאמר הגמרא כל תענית שלא שקעה עליו חמה אינו תענית והיינו אף לענין עננו הוא רק אם קיבל עליו להתענות יום שלם ולא השלים דאינו תענית אז אינו מתפלל עננו אבל אם קיבל עליו רק עד מנחה דהוא לצעורי בעלמא הוי תענית לענין זה שמתפלל עננו בתוך תפלתו אף שאיננו משלים אכן רוב הפוסקים חולקים ע"ז וע"כ הכריע רמ"א דלא נסמוך עליה רק לענין יחיד דיאמרנה בש"ת ויחתום כי אתה שומע וכו' ולא יאמר בא"י העונה בעת צרה ועיין בט"ז שמצדד דאפילו בזה ידלג תיבות צום תעניתנו דלא ליחזי כדובר שקרים כיון דאינו תענית ובספר בגדי ישע פוסק דאינו צריך לדלג כיון שהוא מתענה עד אחר הצות דאז אכילתו הוא כזורק אבן לחמת לא מיחזי כשיקרא עי"ש וכן מצדד בספר מחצית השקל.

¹⁰ מ"ב שם ו

¹¹ ואם ידלג צום תעניתנו אפשר דאף בזה שרי. שער הציון שם ס"ק ו מהפמ"ג

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת תענית

ודוקא ביחיד שאומר עננו בשומע תפלה, דבלאו הכי יכול להוסיף ואינו חותם בַּרוּךְ אַתָּה ה'.
הַעֲוֹנָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּעֵת צָרָה. אבל ש"צ כשחוזר התפילה¹² לא יאמר עננו כיון שמוסיף את עננו
בברכה מיוחדת וחזתם בה, וגם לא יוסיף בשומע תפילה¹³ כיון שאין משלימין וכן נוהגין
האשכנזים.

אבל אם קיבל תענית סתם צריך להשלים עד צאת הכוכבים¹⁴. ואם לא השלים לכו"ע אין מתפללין
עננו¹⁵.

הטס ממדינה למדינה, מתענה עד צאת הכוכבים¹⁶ כפי המקום שנמצא שם עתה, בין שהוא לקולא
שהבמקום שיצא משם עדיין אינו צאה"כ וא"כ לא עברו שתיים עשרה שעות ובתשעה באב טרם
עברו 24 שעות. ובין לחומרא שבמקום שיצא משם כבר עבר זמן צאה"כ, והוא כבר עם יותר
מ12 או 24 שעות, ויש אומרים¹⁷ שבט' באב נכון אם אפשר שימתין עד זמן צאה"כ של המקום
שיצא משם, כדי שלא יפרוש מן הציבור שצמים כ"ד שעות.

ג. כל תענית שלא קיבל עלינו מבעוד יום לאו שמיה תענית

כל תענית¹⁸ שלא קבלו עלינו היחיד¹⁹ מבעוד יום, אינו תענית שנאמר
"קדשו²⁰ צום" אפילו אם קבלו אחר כך בלילה²¹. ואינו מהתפלל עננו, וכן
אם חייב תענית סתם, והתענה כך ללא קבלה מבעוד יום לא יצא ידי נדרו²².

¹² אבל בלחש יאמר. מ"ב שם ה

¹³ ביאור הלכה שם ד"ה אבל

¹⁴ מ"ב שם

¹⁵ כן משמע בביאור הגר"א במחצית השקל כפי מה שמפרש דברי המגן אברהם משמע דאף בזה יכול לומר
עננו, ולמעשה בודאי יש להחמיר בהגר"א, דבלאו הכי רוב פוסקין מחמירין בכל גווני. שער הציון שם ס"ק ה

¹⁶ שו"ת אנ"מ ח"ג סי' צ"ו, שו"ת בצת"ח ח"א סי' ל"א

¹⁷ שו"ת ישכיל עבדי ח"ה סי' ל"א

¹⁸ שו"ע ונו"כ שם ה

¹⁹ אולם תענית ציבור אינו צריך קבלה

²⁰ ואם לא יקבל עליו ויתענה לא חשיב ליה לתענית, כי אקראי בעלמא הוא ולא למצוה יחשב לו, ודמי למפוח
מליא זיקא ואדרבא נקרא הו"מא על שציער עצמו, כי התענית דומה לקרבן שמקריב חלבו ודמו, וכמו שבקרבן
צריך להקדישו קודם שיקריבנו, ואפילו מתעסק בשחיטה פסול דכתיב [ויקרא יט, ה] לרצונכם תזבחהו, כך
המתענה ואינו מקבלו קודם לכן דומה למתעסק בקדשים, ופיגול הוא ולא ירצה לו. לבוש שם

²¹ והא דמבואר שם בס"י ומובא לעיל דף יא: בדעה קמייתא דמהני הקבלה לענין תענית שעות להתפלל ענינו
הכא כיון שהתחיל להתענות לשם חובה ואח"כ קבלו לא הוי קבלה כלל ואפילו השלימו עד צה"כ ג"כ אינו
חשוב תענית שנאמר קדשו צום משמע דבעינן הזמנה מקודם.

²² י"א שבכל זאת חייב להשלים את התענית עד צאת הכוכבים אם התחיל להתענות שהרי מצד זה הרי זו
קבלה וכ"כ הפמ"ג והגר"א בביאור דברי הרמ"א אולם ביד אפרים וכן בשיורי לקט מפקפקין ע"ז דכיון שהוא
סבר לצאת בזה ידי נדרו שנדר מכבר א"כ היה הקבלה בטעות ויכול לחזור בו ולאכול בו ביום. מ"ב ס"ק כג

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת תענית

ויש אומרים שעל אף שלא יצא ידי נדרו מתפלל עננו²³ וכן יש לנהוג בתענית יחיד מכיון שאיננו חותם ברוך אַתָּה ה'. הַעֲוִיָּה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּעַת צָרָה וּרְק מוֹסִיף בְּשׁוֹמֵעַ תְּפִילָּה.

ואם אינו משלים את תעניתו²⁴, יאמר – עֲנֵנו ה' עֲנֵנוּ פִּי בְּצָרָה גְדוֹלָה אֲנַחְנוּ וַיְדַלֵּג אֶת הַמִּילִים בְּיוֹם עוֹם תְּעִינָנוּ.

ולכולי עלמא, המתענה חלום מתפלל עננו, אף על פי שלא קבלו עליו מאתמול²⁵.

חתן המתענה ביום חופתו²⁶, אינו צריך קבל תענית במנחה שלפניו. אולם אם מקבל עליו התענית, ובדעתו לשתות מכוס של ברכה קודם השקיעה, צריך להתנות בשעת הקבלה שאין בדעתו להשלים התענית, ואם לא התנה כן וקיבל עליו תענית סתם צריך להשלים התענית²⁷.

ד. אימת מקביל ליה ... בתפלת המנחה

אימתי מקבלו²⁸, בתפלת המנחה אומר בשומע תפלה²⁹ או אחר שסיים תפלתו, קודם שיעקור רגליו – הֲרֵי אֲנִי בְּתַעֲנִית יְחִיד³⁰ מְחַר יְהִי רְצוֹן שְׁתֵּהֵא תְּפִלָּתִי בְּיוֹם עוֹם תְּעִינָתִי מְקַבֵּלָת. וטוב יותר לקבלו אחר תפלה מבשעת תפלה, כדי שלא להפסיק תפלתו³¹.

בסידור יעב"ץ נוסח קבלת התענית הוא רבון העולמים הרי אני לפנך בתענית נדבה למחר³² יהי רצון מלפניך יהוד אלהינו ואלהי אבותינו

²³ וטעמם, דלא גרע מתענית חלום שאין בו קבלה כלל ואפילו הכי מתפלל עננו. אחר כך מצאתי בב"ח שגם הוא כתב דכן מוכח מהמרדכי בשם ר"י, אך דעתו דלדינא אין לסמוך עליו בזה רק כשקיבלו על כל פנים בלילה, אבל לא בשלא קיבלו כלל, אכן בחיי אדם העתיק לדינא דלא כוותיה. שער הציון סימן שם ס"ק כא
²⁴ דדוקא בחדא ריעותא דהיינו שלא קבלו מבעוד יום אבל השלימו עד הערב דעת הי"א לומר עננו אבל אם גם אין דעתו להשלימו אפשר דאינו חשוב תענית גם לענין ענינו. מ"ב שם כה
²⁵ ובזה לכו"ע יכול לומר בו שפיר צום תעניתנו אף על פי שלא קבלו מאתמול כלל כיון דמשמיא רמו עליה הוי במקום קבלה מעצמו. מ"ב שם כו

²⁶ מ"ב שם יא

²⁷ מ"ב שם ו

²⁸ שו"ע ונו"ב שם ו

²⁹ דמותר לשאול צרכיו בשומע תפלה וכיון שמסיים יהי רצון וגו' כדלקמיה לא הוי הפסק דהוא בכלל שאילת צרכיו מ"ב שם כח

³⁰ דלא נטעי שהוא מקבל עליו להתענות כחומר תענית צבור, ומ"מ בדיעבד אף אם אמר בסתמא הריני בתענית מחר ג"כ דינו כתענית יחיד. מ"ב שם כט

³¹ שעצם הקבלה שאומר הריני בתענית אינו שייך לתפלה והאחרונים כתבו דטוב שגם בשומע תפלה יהרהר שמקבל עליו התענית למחר. מ"ב שם לד

³² ומה שנדפס בסידורים בלי נדר ובלי שבועה. לשם יחוד קודשא פריך הוא ושכינתה. טעות הוא כמש"כ בשו"ת שבה"ל ח"ח סי' ק"ל, שו"ת או נדברו חי"ד סי' מ"ב, שו"ת להורות נתן ח"ו סי' ל"ה שצריך לקבל עליו

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדף היומי

מסכת תענית

שֶׁתִּקְבְּלֵנִי בְּאַהֲבָה וּבְרִצּוֹן וְתֵבֵא לְפָנַי תְּפִלָּתִי וְתַעֲנֶנּוּ (וי"ג וְתַעֲלֶה) עֲתִירְתִּי בְּרַחֲמֶיךָ הַרְבִּים³³. כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת כָּל פֶּה.

והחיד"א בספר עבודת הקודש מורה באצבע סימן ג כתב הנוסח רבון העולמים. הרני לפניך על תנאי בתענית נדבה למחר מעלות השחר עד אחר תפלת ערבית³⁴. ואם לא אוכל או לא ארצה, כשאומר מזמור לרוד ה' רועי אוכל להפסיק. ולא יהיה בי שום עון. אבל יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו. שתתן בי כח ובריאות ואזכה להתענות למחר. ותקבלני באהבה וברצון. ותזכני לשוב בתשובה שלימה. ותענה עתירתי. ותשמע תפילתי. כי אתה שומע תפלת כל פה. ברוך שומע תפלה

ומכיון שעריך שתהא הקבלה סמוך לזמן התחלת התענית לכתחלה יותר טוב שיהיה במנחה קטנה, כלומר בט' שעות ומחצה מתחילת היום ולא קודם. ובדיעבד מועיל אפילו במנחה גדולה³⁵.

בדיעבד אם לא קיבל בתפלת המנחה³⁶, יכול לקבלו אח"כ כל זמן שהוא יום³⁷. ואם קיבל לאחר שקיעה קודם צאת הכוכבים בדיעבד יש להחשיבו לקבלה³⁸.

גם אם לא הוציא בפיו, אם הרהר בלבו³⁹ שהוא מקבל תענית למחר, הוי קבלה שהרי זה כנדר צדקה וכקרבן, והוא שיהרהר כן בשעת תפלת המנחה. ודוקא שיהרהר בלשון זה שהוא מקבל, אבל מה שבדעתו להתענות אינו נקרא קבלה ויכול לחזור, אכן אם התחיל להתענות אסור לאכול בלא התרה⁴⁰.

התענית בקבלה נמורה, ואם מוסיף לומר 'בלי נדר' הרי זה כקיבל עליו תענית בתנאי שאם ירצה יכול להפסיק בכל עת שירצה ולא נקרא קבלה כלל

³³ ובסידור יעב"ץ בן הוא הנוסח הישר וכל המוסיף גורע. ובסידורים נוסף ותִרְפָּאֵנִי בְּרַחֲמֶיךָ הַרְבִּים רְפוּאָה שְׁלֵמָה רְפוּאָת הַנֶּפֶשׁ וְרְפוּאָת הַגּוּף וְתִבְטַל מַעְלֵי וּמַעַל כָּל עִמָּךְ יִשְׂרָאֵל כָּל גְּזֵרוֹת קָשׁוֹת וְרַעוּת. אך בסידור יעב"ץ אינו וכתב שם

³⁴ ועיין תשובות והנהגות ה"א סי' שכ"ז

³⁵ מ"ב שם כז

³⁶ מלשון רש"י משמע הטעם דבעינן שיהא הקבלה סמוך לזמן התענית ולפ"ז אם התפלל מנחה בתחלת זמן מנחה קטנה דהיינו ט' שעות ומחצה יכול לכאורה לכתחלה להמתין לאחר קבלתו בזמן מאוחר סמוך לשקיעת החמה שיהיה יותר סמוך לזמן התענית אבל מדברי הפוסקים לא משמע כן דקבעוהו בתפלת המנחה דוקא כדי שיבקש בתפלה שיתקבל תעניתו. ביאור הלכה שם ד"ה אימתי

³⁷ מ"ב שם כז

³⁸ ביאור הלכה שם

³⁹ אף על גב דלענין שבועה ונדר כשאוסר איזה דבר על עצמו לא מהני עד שיוציא בשפתיו אבל תענית דמי לנדר של צדקה דמהני כשנמר בלבו לזה ומ"ז כתב דכיון דע"י התענית נתמעט הלבו ודמו חשוב כקרבן ובקרבן כתיב כל נדיב לב עולות. מ"ב שם לא

⁴⁰ אם לא חזר בו והתחיל להתענות, צריך עיון, דאפשר דמהני מה שהיה בדעתו לחשובו כתענית על ידי קבלה. מ"ב שם ל ושער הציון שם ס"ק לא

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת תענית

אם קיבלו קודם מנחה אין זה נחשב כקבלה אולם אם איחר להתפלל מנחה עד סמוך לשקיעה וגמר המנחה היה אחר שקיעה, טוב שיקבל עליו התענית קודם מנחה, ויחזור ויקבל גם בתפלתו לצאת ידי כולם⁴¹.

ה. אוכל ושותה עד שיעלה עמוד השחר ... ישן אינו אוכל

כל תענית⁴² שאוכלים בו בלילה, בין צבור בין יחיד, הרי זה אוכל ושותה עד שיעלה עמוד השחר⁴³, אפילו אם גמר סעודתו מכבר ורוצה קודם אור היום לחזור ולאכול⁴⁴.

אולם אם ישן שינת קבע אפילו שלא על מיטתו, אינו חוזר ואוכל ולא שותה, אלא אם כן התנה קודם השינה לאכול או לשתות. ויש אומרים⁴⁵ שבשתייה אין צריך תנאי, שמן הסתם דעתו של אדם לשתיה אחר השינה, והרי זה כאילו התנה. ולכתחלה ראוי להחמיר ולהתנות אף לשתיה, אכן אם רגיל לשתות אחר השינה א"צ להתנות⁴⁶.

אם ישן בתוך הסעודה מותר לגמרה אח"כ, כיון שמתחלה היה דעתו לאכול עוד. ומ"מ המחמיר על עצמו בזה קדוש יאמר לו⁴⁷.

אם לא ישן⁴⁸ אלא התנמנם אינו נחשב כשינה, ויכול לאכול ולשתות כל שלא עלה עמוד השחר.

כל האמור אינו אלא בפירות ושתייה, אבל בפת ומזונות⁴⁹, חצי שעה קודם עלות השחר אסור לאכול יותר מכביצה פת ומזונות, ואם התחיל לאכול פת או מזונות קודם חצי שעה מותר להמשיך עד עלות השחר.

⁴¹ ד"ש פוסקים [הראב"י והאור זרוע והג"מ ומרדכי] שסוברים דשמואל מודה לרב דאף קודם מהני המחבר סתם לדינא כדעת רש"י ורא"ש וסייעתייהו דלא מהני מקודם. בביאור הלכה שם ד"ה והוא

⁴² שו"ע ונו"כ תקסד

⁴³ וגם בארבע צומות שגזרו חז"ל בשעה שרצו וקבלו עליהם לצום בכל הארבע תענית הנ"ל לא קבלו עליהם שיהיו בחומר ת"צ כמ"ב לפי שאין רוב הצבור יכולין לעמוד בה, ובעל נפש יחמיר בכולן כמו במ"ב אלא שאם חל ליל טבילה יקיים עונתו וגם בנעילת הסנדל לא יחמיר משום הוכא וטלולה וכן אם חל י' בטבת בע"ש אין להחמיר ברחיצה בחמין מפני כבוד השבת. מ"ב תקנ"ח ט

⁴⁴ מ"ב שם א

⁴⁵ רמ"א שם

⁴⁶ מ"ב שם ו

⁴⁷ מ"ב שם ג

⁴⁸ מ"ב שם ב

⁴⁹ מ"ב פט כז בשם דה"ה והגרע"א

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת תענית

ראוי להחמיר לאחור השינה מחצות הלילה ואילך בכל לילה, וכל שכן קודם התענית וליזוהר שלא לאכול ולא לטעום כלום, ורק למי שמוכרח לכך מחמת חולשת גופו, יאכל על ידי תנאי לאחור השינה קודם התענית⁵⁰.

דף יב:

ו. לימא הכי למחר אהא לפניך בתענית יחיד ... אין תענית צבור בבבל אלא תשעה באב בלבד

כבר התבאר לעיל דף יא: שכל תענית⁵¹ שנוזרים הצבור בחוצה לארץ, אוכלים בהם בלילה ודינם כדין שאר תענית, שאין נוזרים על הצבור תענית כגון צום כפור או תשעה באב, אלא בארץ ישראל בלבד, ובגלל המטר. ואין תענית צבור בבבל או בכל מקום בחו"ל ליאסר במלאכה ולהפסיק מבעוד יום, אלא תשעה באב בלבד.

לפיכך יחיד שקבל עליו תענית⁵², אין חוששים שמא תענית צבור כתשעה באב קבל עליו, ומותר בכולן, ומכל מקום לכתחלה טוב לומר בשעת קבלת תענית, הריני בתענית יחיד לפניך מחר.

ז. לזה אדם תעניתו ופורע ... ולזויף מר וליפרע ... תענית חלום הוא

הנודר⁵³ לצום עשרה ימים באיזה יום שירצה, והיה מתענה ביום אחד מהם והוצרך לדבר מצוה כגון לברית מילה או סיום מסכת⁵⁴ ואפילו אם הוא לא סיים או מפני כבוד אדם גדול שמפציר בו או שמצטער הרי זה לזה ופורע יום אחר, ואין צריך להתיר הנדר⁵⁵, שהרי לא קבע הימים בתחלת הנדר.

⁵⁰ מכיון שלפי הוזה"ק והמקובלים (הו"ד במג"א סי' פ"ט סק"ד ומ"ב שם סק"ח וש"א) אין לאכול אחר השינה מחצות הלילה ואילך, ואפילו מעימה בעלמא אסורה, וכתב המ"ב (שם) שנכון לכתחילה לזוהר בזה אם אינו מוכרח מחמת חולשה או חיזוק גופו

⁵¹ שו"ע ונו"כ תקעה י

⁵² שו"ע ונו"כ תקס"ו

⁵³ שו"ע ונו"כ תקס"ב

⁵⁴ מ"ב שם ט

⁵⁵ מ"ב שם י

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת תענית

ומכל מקום בכל זה צריך להתענות מקצת היום זמן מועט⁵⁶, יותר ממה שהוא רגיל כגון שרגיל לאכול בשעה רביעית יאכל בשעה חמישית⁵⁷.

אבל אם לא קבל עליו קודם לכן להתענות יום אחד, אלא במנחה קבל עליו להתענות למחר, מקרי תענית זה ואינו יכול ללוותו, וכ"ש יום זה ממש, כגון שאמר בתחלת נדרו אתענה יום פלוני, או אתענה ב' זה' כל השנה, או כדומה לזה.

אבל אם נדר להתענות בה"ב חצי שנה או שנה ולא אמר השנה, לא מיקרי יום זה ויכול ללות ולפרוע בבה"ב אחרים לאחר שיכלה חצי שנה או שנה ראשונה, אבל אינו יכול להחליפם ל ימים אחרים כגון אגד"ו שאפשר שדוקא על ימי בה"ב הקפיד שהם ימי רצון⁵⁸.

מי שנדר להתענות בה"ב יכול להחליף ולהתענות הב"ה שכונתו היה רק לימים אלו שהם ימי רצון⁵⁹.

אם היה תענית חלום, או יארציט⁶⁰ (יום השנה לפטירת הוריו) אינו יכול ללוותו. וכ"ש שאינו יכול ללוות ולפרוע תענית עבור.

תענית שני וחמישי ושני שנוהגים להתענות אחר פסח וסוכות, או אפילו בעשרת ימי תשובה, ואירע בהם ברית מילה, פדיון הבן או שאר סעודת מצוה, מצוה לאכול וא"צ התרה, וא"צ לצום יום אחר עבור זה, כי לא נהגו להתענות בכהאי גוונא, ודוקא כשאוכלים שם, אבל אם שולחים לו לביתו, אין לו לאכול.

כל זה דוקא כשלא קבל עליו התענית, אלא שסמך עצמו על המנהג, או שענה אמן כשמברכין בה"ב, שאז לא קיבל עליו בנדר, ואם רצה שלא להתענות רשאי, ולכן אפילו לא ידע שיזמינו אותו לסעודה והתחיל להתענות, מ"מ מותר לאכול בסעודת מצוה. אבל אם קבל עליו התענית במנחה, שעשה יותר ממנהג, צריך להתענות אף בסעודת מצוה. ויכול ללות ולפרוע תענית אחרת⁶¹.

⁵⁶ כדי שיתקיים מעט נדרו על אותו היום נופא, ואל יהא צריך להתירו שער הציון שם ס"ק יב

⁵⁷ מ"ב שם ט

⁵⁸ מ"ב שם יג

⁵⁹ מ"ב שם

⁶⁰ מ"ב שם יד

⁶¹ שדעת המ"א ואיזה אחרונים דאף כשקיבל עליו במנחה מותר כיון שקבלתו היה עבור המנהג ורמ"א מיירי במי שאינו מתענה כל בה"ב או כל עשיות אלא שמתענה יום או יומיים ונמצא דזה צריך מדינא לקבל במנחה ודינו כאלו מתענה באמצע השנה שהרי אינו תלוי במנהג וע"כ חייב להתענות. והנה מהגר"א משמע שמפרש כהלבוש ומ"מ נראה דבזה יכול ללות ולפרוע תענית אחרת דבלא"ה יש כמה ראשונים דס"ל דאפילו באומר הרני מקבל להתענות למחר יכול ללות ולפרוע. מ"ב שם כא

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת תענית

ואם סעודת הפדיון נדחית כגון שחל יום ל"א של לידת בנו בשבת וצריך לעשות הפדיון ביום א' דהוא פדיון שלא בזמנו והוא יום תענית, יעשה הסעודה אח"כ⁶² בלילה⁶³

בשאר תענית שגזורים העבור אסור לאכול אף בסעודת מצוה. ועל כן אם חל פדיון הבן ביום תעני ציבור אף שנוהגים לפדותו ביום התענית, הסעודה אין עושין ביום כי אם אח"כ בלילה⁶⁴.

במקום שמותר לאכול בסעודה אינו תענית כלל, ומותר אח"כ לשתות ולאכול אף בביתו, אולם קודם הסעודה אסור לאכול ולשתות בביתו, אך הבעלי ברית מותרים לאכול ולשתות מיד שיו"ט שלהם הוא⁶⁵.

יש אומרים שביחיד המתענה אם מצטער הרבה בתעניתו יכול לפדותו בממון⁶⁶, כל אחד לפי עשרו, ובימינו⁶⁷ נוהגים להורות לתת לפדיון תענית כסכום שעולה לו לקנות סעודותיו לאותו יום. והוא הדין באונס אחר, ודוקא בקבל עליו התענית בעלמא, אבל אם קבלו דרך נדר ליום מסוים, צריך לקיים נדרו. וכן תענית ציבור ותענית חלום אינו יכול לפדות בממון⁶⁸.

ח. יפה תענית לחלום כאש לנעורת ... ובו ביום ... ואפילו בשבת ... ליתב תעניתא לתעניתא

יפה⁶⁹ תענית לבטל חלום רע, כאש לנעורת כשעושה תשובה עמו⁷⁰. ודוקא בו ביום, ואפ"י בשבת, ובימים טובים⁷¹. מלבד שבועות⁷² ובליל פסח⁷³

⁶² ובדגול מרבבה כתב דטוב יותר שיעשה הפדיון והסעודה בליל מוצאי שבת
⁶³ שמסתפק המ"א אם הוי סעודת מצוה ומותר לאכול כשחל בעשיית או לא ואינו דומה לברית מילה דהוי סעודת מצוה אף שלא בזמנו דהתם כל שעתא ושעתא זמניה הוא כדי שלא יהיה ערל משא"כ לענין פדיון הבן.
מ"ב שם ב

⁶⁴ ובהגהת חתם סופר מצדד דאף בזה יעשה הפדיון והסעודה בליל כניסת יום ל"א
⁶⁵ בספר א"ר מסתפק דאפשר דדוקא אחר תפלת המנחה
⁶⁶ משום דאומדן דעתא דהכי קיבל דתענית נחשב לצדקה וכיון שנותן דמי חלבו ודמו לעניים יצא.
מ"ב גג

⁶⁷ כה"ח סקנ"ב עפ"י סי' יפה ללב, שו"ת דברי יואל או"ח סי' ל
⁶⁸ ביאור הלכה שם
⁶⁹ שו"ע ונו"כ רכ ב
⁷⁰ כי התענית מועיל כמו קרבן לחטא מה קרבן אינו מועיל בלי תשובה שנאמר זבח רשעים תועבה אף תענית חלום וכו' מ"ב שם ו

⁷¹ רמ"א סי' תקכ"ט עני' ב' ומשנ"ב שם סקי"ח
⁷² שו"ע הרב סי' תצ"ד עני' י"ח דחיוב יותר לאכול ולשמוח בו להראות שחביב עלינו יום שניתנה תורה
⁷³ שעת"ת ריש סי' רפ"ח

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת תענית

וסוכות ובערב יום הכיפורים⁷⁴, שאין מתענים, ובפורים⁷⁵ מתענים ואין משלימים.

ומה שמותר⁷⁶ להתענות תענית חלום בשבת כשחלם בו ביום, שיפה תענית לחלום לבטל הגזר דין כאש לנעורת אם מתענה בו ביום, והתירו לו חכמים בשביל שיקרע גזר דינו, ועוד לפי שאין כאן ביטול עונג שבת לגמרי כיון שנפשו עגומה עליו בשביל חלומו אם לא יתענה, ואם יתענה בטוח הוא שיקרע גזר דינו, א"כ הרי התענית הזו תענוג הוא לו.

ומכל מקום אף שקורעים גזר דינו חוזרים ונפרעים ממנו על שביטל עיקר עונג שבת, ומה תקנתו יתענה עוד תענית בחול שיתכפר לו,

לכתחלה צריך להתענות מיד למחר ביום ראשון שאין ראוי לו להתעכב לבקש סליחה וכפרה,, אלא אם כן תשש כחו ואינו יכול להתענות ב' ימים זה אחר זה, יכול להתענות אח"כ כשיחזק כחו. וכל שכן אם היה ביום ראשון חנוכה או פורים או ערב יום הכיפורים או ראש חודש או חולו של מועד וכל שכן יום טוב אפילו יום טוב ב' של גליות שלא יתענה עד אח"כ.

אבל אם למחר הוא יום שאיסור התענית בו אינו אלא מנהג, כגון בחדש ניסן אפילו בערב פסח או אסרו חג, יתענה.

והוא הדין בימי הגבלה ובין יום הכיפורים לסוכות ואפילו בראש חודש ניסן וראש חודש אב, יכול להתענות, הואיל ויש מתענים בהם בכל שנה תענית צדיקים. ובכל ימים אלו, המתענה בהם תענית חלום אינו צריך להתענות אח"כ תענית על תעניתו, כמו המתענה בשבת,

אבל המתענה תענית חלום בראש חודש חנוכה ופורים ויו"ט אפילו יום טוב ב' של גליות וחולו של מועד, צריך להתענות אח"כ תענית על תעניתו כמו בשבת. סעיף ד

המתענה תענית חלום בשבת ולמחר הוא תענית חובה, כגון י"ז בתמוז או ט' באב או עשרה בטבת, או תענית אסתר שנהגו בו חובה, או אפילו תענית יחיד שנהג בו חובה, כגון מי שיש לו מנהג קבוע להתענות ביום א' של סליחות, אינו עולה לו, כיון שאף אם לא היה מתענה בשבת היה מתענה תענית זה, אין תענית זה מכפר לו על ביטול עונג שבת. שלא מצינו כפרה בחנם⁷⁷.

בימינו אין להתענות בשבת תענית חלום כלל, והחזו"א נהג שלא להתענות על חלומות רעים כלל אף בחול, וגם לא להיטיב את החלומות שהחלומות בימינו באים מהרהורי הלב⁷⁸.

⁷⁴ סי' תר"ד סעי' א' ברמ"א ובשו"ע הרב שם דאכילה והשתיה ביום זה נחשבת לו כאילו התענה על חלומו.

⁷⁵ רמ"א סי' תרצ"ה סעי' ב' ומשנ"ב שם דקודם השקיעה יאכל סעודה אחת בלבד

⁷⁶ שו"ע הרב רפח נ ד

⁷⁷ ויש חולקין על זה והעיקר כסברא הראשונה וכן יש להורות אם הוא איש בריא שאין התענית מזיק לו אבל מי שקשה עליו התענית אם סומך על המקילין לא הפסיד

⁷⁸ משנה אחרונה רפח לא ועיי"ש במחבר סעי' ה באריכות שגם בימים שהתענו לא על כל חלום נתענו בשבת ורק אם נפשו עגומה עליו התירו בשבת.

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת תענית

אינו חייב להתענות תענית חלום אלא רשות, ועוברות ומניקות אין להורות להם להתענות רק יפרו בממון⁷⁹.

חתן וכלה בשבעת ימי המשתה⁸⁰ אינם מתענים תענית חלום, אך אם נפשו עגומה ורוצה להתענות רשאי.

ט. עברו אלו ולא נענו בית דין גוזרין שלש תעניות אחרות על הצבור

בזמן הזה לא נהגו לעשות על הגשמים הסדר שבמשנה ובמור ושו"ע אפילו בארץ ישראל, משום שאין לנו ב"ד סמוכים, רק מרצים להקב"ה בתפלות ובתחנונים וגוזרים תענית יום אחד או שניים⁸¹.

⁷⁹ מ"ב שם ה ז

⁸⁰ ס' חנא וחסדא ח"א בהשממות

⁸¹ שערי תשובה תקעה א מסקנת הכה"ח שם סק"א בשם תשו' נחפה בכסף וס' תקנות ומנהגים לירושת"ו, וכן סתם בכה"ח ס' תקע"ט סק"ז